

## Vaidmenų žaidimas – veiksmingas mokytis parengiantis metodas

Visi žinome, kad, būdami pasirengę mokytis, mokiniai lengviau įsitraukia į mokomąją veiklą ir geriau perpranta mokomąją medžiagą (Eccles, Wigfield, Schiefele, 1998; Guthrie, Wigfield, 2000). Rengdami mokinius naujoms skaitymo ir mokymosi užduotims, mokytojai turėtų: a) suaktyvinti ir atkurti atitinkamas jau įgytas žinias, b) sužadinti susidomėjimą ir motyvaciją bei c) padėti nustatyti prasmingus tikslus (Brozo, Simpson, 2003). Visus šiuos parengiamuosius tikslus padeda įgyvendinti inscenizavimo metodas. Prieš supažindindami mokinius su nauja mokomąja tema, parmąstykite, kaip būtų galima perteikti kūrinį ar informaciją remiantis mokiniams pažįstamu ir su jais susijusiu patyrimu. Didelę gyvenimo patirtį! ir subtilų mokymo jausmą turinčius mokytojus lengvai patraukia istorinių įvykių, mokslinių atradimų ir tolimų kraštų apibūdinimai. Tačiau daugeliui mokinių šios temos ir skaitymas apie jas gali pasirodyti atitrūkę nuo jų gyvenimo. Vaidmenų žaidimas leidžia mokiniams išgyventi turinį ir daro jį daug suprantamesnį. Nors vaidmenų žaidimai yra be galo įvairūs, parengiamasis planavimas apima kai kuriuos bendrus pagrindinius žingsnius.

1. Pradekite nuo kausimo sau, kaip susieti turinį su kasdieniu savo klasės vaikų gyvenimu. Atsakykite į šiuos klausimus:

- Koki vaidmenį nagrinėjamuose įnykiuose atlieka žmogus?
- Kuo šis reiškinyas dabar arba ateityje gali paveikti kiekvieną iš mūsų?
- Kokius tipiškus žmogaus būdo ar elgesio bruožus, susijusius su nagrinėjama tema, mokiniai galėtų sugretinti su savaisiais?

2. Pamąstykite, kas jūsų mokiniams labiausiai rūpi, su kuo jie susiduria namie ir visuomenėje ir kaip leidžia laiką. Paskui susiekite šią jų gyvenimo informaciją su savo atsakymais į ankstesnįjį klausimą.

3. Sukurkite scenarijų, kuriame kiekvienas mokinyas galėtų atlikti jam suprantamą ir pažįstamą vaidmenį. Nepersistenkite teikdami pernelyg smulkius nurodymus raštu ir žodžiu. Išeikite trumpam iš klasės ir leiskite mokiniams kūrybiškai padirbėti vieniems, kad jie įsijaustų į savo vaidmenį. Puikų parengiamojo inscenizavimo pavyzdį pasiūlė chemijos mokytoja Isabelė. Ji ruošė savo mokinius temai „Kovalentiniai ryšiai“, kuri dėstoma keletą pamokų. Norėdama padėti jiems geriau suprasti šią temą, mokytoja pasitelkė į pagalbą santuokos sąvoką, paaiškindama, kad svarbiausias panašumas čia tas, jog kovalentiniai atomų ryšiai, kaip ir dviejų susituokusių žmonių sąjunga, yra pagrįsti tam tikromis sąlygomis. Isabelė padalijo savo klasę į dvi grupes, kurių vieni buvo Valentų šeima, o kiti – Radikalų. Valentai turėjo išrinkti jauniki, o Radikalai – nuotaką. Kiekvienai šeimai Isabelė davė po kortelę su nurodytomis svarbiausiomis sąlygomis, nuo kurių priklauso, ar šeimos sėkmingai susitars ir sudarys vedybų sutartį. Dalyvaujant abiem šeimoms, vyksta ilgos derybos. Kortelėse, be kita ko, rašoma, kad tarp šalių jau seniai vyksta turtinis ginčas, kurį galima sėkmingai išspręsti tuo atveju, jeigu sudarant vedybų sutartį būtų rastos abi šeimas tenkinančios sąlygos. Konflikto esmė ta, kad Valentai yra žemės savininkai, o Radikalams priklauso grūdai. Grupės paskiria derybininkus, kurie turi aptarti sutartį. Kai galiausiai abi šeimos dėl sąlygų susitarė, visa klasė atšventė laimingas poras sutuoktuves, o mokytoja Isabelė ta proga netgi atnešė tortą.

Kol mokiniai sėdėjo prie „vestuvių stalo“, Isabelė nepastebimai grąžino juos į kasdienybę, prie chemijos terminų. Pavaizduodama grafiškai, ji paaiškino, kad gamtoje

kiekvienas atomas siekia turėti aštuonis valentinius elektronus ir tapti inertinėmis dujomis. Tam du atomai suartėja, o jungtis tampa jiems abiem bendra. Paskui ji paprašė mokinius įsivaizduoti, kad Valentų ir Radikalų šeimos yra atomai, o grūdai ir žemė - elektronai. Dabar, kai porą sieja santuokos saitai, šeimos dalijasi grūdus ir žemę ir gyvena pasiturimai. Analogiškai tarp atomų atsiranda kovalentinis ryšys, kai jie pasiekia savo tikslą gaudami po aštuonis valentinius elektronus.

Aukštesniosiose klasėse Isabellei tokio parengiamojo darbo visai pakanka. Tačiau jeigu vaidmenų žaidimą, kurio pagrindas – gamtos reiškinių sužmoginimas, žaidžia žemesniųjų klasių mokiniai, svarbu vaikams paaiškinti, kad negyvi daiktai, kitaip nei žmonės, savo noru veiksmų atlikti negali. Mat kitaip mokytojas, keldamas motyvaciją, rizikuoja, kad mokiniai susidarys iškraipytą gamtos reiškinių vaizdą (Marshall, 1989). Literatūros mokytojas Andre taip pat labai sėkmingai pritaikė inscenizavimo metodą. Jis paprašė mokinių įsivaizduoti, kad jie kuo nors nesmarkiai prasikalto savo draugui, mokytojui ar šeimos nariui. Viską apgalvoję, jie nutaria prisipažinti, tačiau kaip tik tuo momentu atsiranda kažkas kitas ir prisiima visą kaltę sau. Šiuo scenarijumi Andre norėjo parengti mokinius vienam dramatiškiausių Fiodoro Dostojevskio romano „Nusikaltimas ir bausmė“ epizodų. Šiame epizode Raskolnikovas atvyksta į policiją oficialiai pareikalauti, kad jam būtų grąžintas pas senutę palūkininkę įkeistas laikrodys. Skaitytojas žino, kad Raskolnikovas, nužudęs senutę ir jos seserį, išgyvena baisias vidines kančias, tačiau prisipažinti savo kaltės kol kas jis dar nepasirengęs. Įtampai pasiekus viršūnę, kai Raskolnikovą tardo Porfirijus Petrovičius, vidun įsiveržia kažkoks žmogus ir prisipažįsta esąs žudikas. Kaip pasielgs Raskolnikovas? Paneigs šio bepročio žodžius ir prisipažins pats abi moteris užmušęs kirviu ar nieko nesakys?

Andre mokinius suskirstė į grupes po tris ir kiekvienai jų davė po kortelę su minėtosios scenos prielaidomis. Grupės užduotis – sukurti ir suvaidinti trumpą scenelę: žmogus rengiasi prisipažinti prasikaltęs, bet tuo metu kas nors kitas netikėtai jo kaltę prisiima sau. Andre paprašė mokinių šiose scenelėse būtinai parodyti, kaip asmuo, kuris yra kaltas iš tikrųjų, reaguotų taip netikėtai pakrypus įvykiams. Kol grupės kūrė etiudus, Andre vaikščiojo po klasę pagelbėdamas ir patardamas. Tada visos grupės paeiliui bendraklasiams ekspromtu parodė savo nedidukus vaidinimus.

Vienoje scenoje mergaitę jos geriausia draugė apkaltina, kad ši paskundusi ją mokytojui nusirašinėjant.

Čia atsiranda trečia mergaitė ir prisipažįsta pati tai padariusi, tačiau pirmoji mokinė viską paneigia ir kaltę prisiima sau. Scena baigiasi dviem draugėms aiškinantis santykius.

Kita grupė suvaidino situaciją, kai berniukas yra beprisipažįstas savo draugei iš palto kišenės paėmęs jos mėgstamiausią rašiklį, bet čia atsiranda dar viena mergaitė ir pasisako tai padariusi pati. Berniukas, priešingai nei ankstesnės scenelės „nusikaltėlė“, daugiau nieko nesako ir leidžia savo „išgelbėtojai“ prisiimti atsakomybę už jo veiksmus. Visas darbas truko ne taip jau ilgai: kiekvienos grupės vaidinimas vyko vos vieną dvi minutes, bet tikslas buvo pasiektas – klasė puikiai pasirengė skaityti apie Raskolnikovą. Pasiūlydamas mokiniams suvaidinti trumpas ir paprastas sceneles „iš gyvenimo“, Andre sukūrė reikiamą kontekstą, kuris priartino pusantro šimtmečio senumo įvykius prie mūsų dienų ir išryškino nusikaltimo ir bausmės temą. Andre mokiniai nekantravo perskaityti romano tęsinį ir sužinoti, kaip panašiu atveju pasielgė Dostojevskio veikėjas. Nors abiem aprašytais vaidmenų žaidimais chemijos ir literatūros pamokose buvo siekiama skirtingų tikslų, jie turėjo ir bendrų bruožų.

Atkreipkite dėmesį į tai, kad tiek Isabelės, tiek Andre inscenizavimo pavyzdžiai rėmėsi mokiniams šiek tiek pažįstamomis aplinkybėmis: pirmuoju atveju atramos taškas buvo vestuvės, antruoju – įprastas smulkus konfliktas, kokių kasdien kyla tarp bendraamžių. Nors abiem aprašytais vaidmenų žaidimais chemijos ir literatūros pamokose buvo siekiama skirtingų tikslų, jie turėjo ir bendrų bruožų: leido mokiniams, mokantis naują

dalyką, remtis anksčiau įgytomis su tema susijusiomis žiniomis, skatino aktyviai dalyvauti ir kryptingai siekti numatyto tikslo.

### **Literatūra**

Brozo, W. G., & Simpson, M. L. (2003). *Readers, teachers, learners: Expanding literacy across the content areas* (4th ed.). Upper Saddle River, NJ: Merrill / Prentice Hall.

Eccles, J. S., Wigfield, A., & Schiefele, U. (1998). Motivation to succeed. In W. Damon (Series Ed.) & N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology: Social emotional and personaliry develapment* (5th ed., Vol. 3, p. 1017-1095). New York: Wiley.

Guthrie, J., & Wigfield, A. (2000). Engagement and motivation in reading. In M. Kamil, P. Mosenthal, P. D. Pearson, & R. Barr (Eds.), *Handbook of reading research* (Vol. 3, p. 403-422). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Marshall, N. (1989). Overcoming problems with incorrect prior knowledge: An instructional study. In S. McCormick & J. Zuttell (Eds.), *Cognitive and social perspectives for literay research and instruction* (p. 323-330). Chicago: National Reading Conference.

---

*Williamas G. Brozo – filosofijos daktaras, Tenesio (Noksvilis, JAV) universiteto Mokytojų ugdymo teorijos ir praktikos katedros kalbos ir literatūros dėstytojas.*

---